

Vedlegg 1

DRØMMEN VI BÆRER PÅ

Mennesker er igjen på vandring langs de gamle pilegrimsveiene. De vandrer hver for seg og i små grupper. Noen går i ukevis den lange veien fra Tønsberg, Halden eller Oslo til Nidaros. Andre går noen dager av gangen og kommer igjen år etter år for å gå nye etapper.

Her går noen på søndagstur. Her går en skoleklasse for å bli kjent med pilegrimsveien gjennom sin kommune. Her går en konfirmantgruppe for å oppleve hva det er å være pilegrim og å lære om sin lokale kirkes historie. En nyskilt kvinne i 50-årene går for å bearbeide livskrisen. En gruppe fanger vandrer som en del av soningen. En nyoperert mann går for å trene opp lunge, hjerte og muskler. Noen er spreke, sportskledd og tar seg fort fram. Andre er lite vant med friluftsliv og opplever med forundring at det er mulig å gå flere dager i strekk. Her går barnefamilier og pensjonister. Her går mennesker alene eller vennegjenger på tur.

Noen har vandret vestover fra Sverige, på St. Olofsleden, Jämt-Norgesvägen eller Romboleden. Noen har reist fra Utstein kloster og nordover langs vestlandskysten, gjennom Avalsnes og Moster, Kinn og Selje. Andre har kommet sørover fra det nordlige Norge, langs Helgelandskysten til Stiklestad. Det vandrer mennesker i Østerdalen, i Gudbrandsdalen og på begge sider av Mjøsa. Det går mennesker på Sognefjellsvegen til Lom, fra Seljord til Røldal, fra Hedal stavkirke i Valdres til St. Thomaskirken på Filefjell.

De går her av forskjellige grunner; for å oppsøke langsomheten, for å nærme seg de eksistensielle og religiøse spørsmål gjennom en indre reise. Noen går her for å få kjenne tilhørighet til en tradisjon og en historie som før var nesten glemt. Noen går fordi det er godt å gå, og naturen og kulturlandskapet de vandrer gjennom er vakkert.

De går. De har ikke med seg mer enn de kan bære. Deres måte å reise på er vennlig mot jorden, og godt for kroppen. De beveger de seg ikke fortere enn at de rekker å oppdage planter og dyr, bygninger og kulturminner langs veien.

Noen av dem har kommet langveisfra for å oppleve dette. Kanskje har de vandret langs caminoen til Santiago de Compostela tidligere. Kanskje har de også vandret mot Rom i sør og Jerusalem i øst. Nå går de mot nord, gjennom dette landet som er kjent for sin storslåtte og uberørte natur. Kanskje vet de også noe om hvordan dette tidligere vikinglandet ble preget av kristen tro og tanke, og mytene om den Kristusliknende helgenkongen.

Underveis, ved kilder og på hvileplasser, møtes disse menneskene fra Italia og Tyskland, fra Mandal og Sauda. Når det er tid for mat eller for å sove samles de på pilegrimsherberget. Det kan være et stabbur som en innredet som gjestehus. Det kan være en gammel prestegård. Det kan være en gardsbygning som er bygget om til kurs- og konferansested for mindre grupper og som også har rom og mat for pilegrimer som kommer forbi. Her blir de tatt vennlig imot. De blir møtt med gammeldags gjestfrihet og lokal mat. Det er enkelt, det er ekte og det er godt. Her finner gode samtaler sted. Mennesker med ulike livserfaringer, med ulike språk og kulturell bakgrunn møtes og finner hverandre. Det oppstår fellesskap mellom mennesker som er underveis og vandrer på de samme stier.

Til noen av stedene der pilegrimene møtes, trekkes også andre mennesker for å se og oppleve vandrerne og vandringen. Her har lokal næringsutvikling, kulturformidling og god forvaltning av stedlige kulturminner sammen bidratt til at det har vokst fram pilegrimssentra som er kjent og besøkt av langt flere enn de langvandrende pilegrimene.

Langs veien vandrerne går finnes åpne kirker. Noen startet reisen med en enkel gudstjeneste, i Gamlebyen kirke i Oslo, i Nicolaikirken på Granavolden, eller kanskje i kirken hjemme. I kirkene langs veien kan de tenne lys og sitte ned i stillhet. Noen ber. Noen tenker nye tanker om livet.

En dag kommer de fram til det som er denne vandringens mål. Til Røldal kirke med det gråtende krusifikset. Til Eysteinkyrkjo på Dovrefjell. Eller til Nidaros, som for mange er det endelige målet. De vandrer rundt katedralen slik pilegrimer har gjort i uminnelige tider. Så går de innenfor, og mens de hører sitt navn opplest og sangen fyller kirkerommet, begynner de å reflektere over hva det egentlig innebærer å komme fram.

Vedlegg 2

HVA HAR SKJEDD?

GJENOPPDAGELSEN - ARBEIDET FRAM TIL 1997

Høsten 1992 ba fylkesmannen i Oppland Miljøverndepartementet (MD) om å ta et initiativ for å få registrert og tilrettelagt de gamle pilegrimsledene i Norge. Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Riksantikvaren (RA) fikk i oppdrag av MD i 1993 å starte opp det utviklingsarbeidet som var nødvendig. Prosjekt Pilegrimsleden ble gjennomført i perioden 1994 – 1997.

Formålet var ”å ta i bruk historiske veier og stimulere til fritidsaktivitet der natur- og kulturopplevelser forenes”. Innholdet i arbeidet ble definert på følgende måte: ”Gjennom dette prosjektet ønsker de to direktoratene å legge til rette for et friluftsliv som kombinerer natur- og kulturopplevelser og som stimulerer til et reiseliv som er tuftet på slike kvaliteter. Vi ønsker også å formidle pilegrimsferdenes historiske og åndelige tradisjon til dagens vandrere”.

DN og RA valgte å tilrettelegge og merke den viktigste pilegrimsleden, nemlig forbindelsen mellom Oslo og Nidaros gjennom Gudbrandsdalen over Dovrefjell, med tilslutning av strekningen Hamar - Øyer, samt leden fra Sverige via Stiklestad til Trondheim. Til sammen ble 926 km pilegrimsled tilrettelagt. Pilegrimsleden gikk gjennom 29 kommuner i sju fylker. Leden går over både privat og offentlig grunn og mange hundre grunneiere ga spesiell tillatelse til ferdsel. Leden ble merket med eget symbol, valknuten kombinert med Olavskorset.

Det ble lagt ned store økonomiske ressurser og arbeidsinnsats i perioden 1994 -1997. 24 KAJA-årsverk gikk med til tiltaksarbeid langs leden. Ca. 21 årsverk ble utført, ledet av Oppland fylkeskommune. Videre ble det nedlagt rundt 15 årsverk i lokalt organiseringsarbeid. DN og RA bidro med rundt 5 mill.kr. til registrering, planlegging og tiltak

Til hjelp i arbeidet med tilrettelegging, gjennomføring og formidling av pilegrimsleden ble det utarbeidet ulike typer veiledningsmaterieil: håndbøker, veiledningshefter, guide for vandringer, osv. Det ble også arrangert markeringer og seminarer, det ble produsert fire TV programmer om pilegrimsleden, alle vist på NRK1.

Da pilegrimsleden ble offisielt åpnet av kronprins Haakon Magnus 28. juli 1997, var det lagt ned et stort engasjement og arbeid gjennom fire år. Grunneiere, kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn, Den norske kirke, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren mfl. samarbeidet om å få tilrettelagt pilegrimsleden.

NYE TAK PÅ PILEGRIMSLEDEN 1998 TIL 2005

I årene etter 1997 har også leden gjennom Østerdalen, leden Skardøra-Trondheim,(Romboleden) leden Grong-Stiklestad og leden Oslo - Hamar østlig rute blitt godkjent, merket og tilrettelagt. I 1998 utga DN og RA Håndbok for pilegrimsleden med retningslinjer for blant annet godkjenning av nye leder, for merking og vedlikehold av ledene, søknadsprosedyrer, osv.

I perioden fra 1997/98 og framover ble det arbeidet relativt lite med pilegrimsledene fra nasjonalt hold. Det ble forutsatt at kommunene skulle følge opp merking og skjøtsel og ta ansvar for sine respektive deler av ledene.

Høsten 2004 gjennomførte Oppland fylkeskommune, i nært samarbeid med DN og RA, en spørreundersøkelse rettet mot alle involverte kommuner (antall kommuner var økt fra 29 til 45) og fylker for å sjekke status for bruk og vedlikehold av ledene. Kort oppsummert viste undersøkelsen at ledene var mye brukt lokalt og at det var få "langvandrere". Kommunene erkjente stort sett ansvaret de har, og de hadde fått utrettet mye med relativt små midler, men det var utfordringer knyttet til bedre merking og skjøtsel. Regional forvaltning hadde i liten grad fulgt opp arbeidet med pilegrimsledene etter ferdigstillelse. Det var også et uttrykt ønske om at de to direktoratene skulle ta en mer aktiv rolle for å sikre en helhetlig kvalitetsmessig oppfølging av ledene.

I anledning av Friluftslivets år 2005 tok DN og RA opp igjen engasjementet gjennom ulike tiltak, bla grep de fatt i en del av utfordringene fra spørreundersøkelsen fra 2004. Det ble bl.a. tatt initiativ overfor kommunene med sikte på å få ledene kartfestet i DN's database, www.naturbase.no. Det ble etablert et samarbeidsforum med representasjon fra DN, RA, Kirken, Innovasjon Norge, fylkeskommunene og kommunene. Videre ble det arrangert et seminar for berørte fylker, kommuner og andre aktører i 2005. Som resultat av samarbeidet i dette forumet ble også vandrere på organiserte vandring i regi av kirken engasjert i arbeidet med kartfesting av ledene.

VERDISKAPINGSPROGRAMMET OG PILOTPROSJEKT PILEGRIMSLEDEN 2006 - 2010

I 2006 etablerte Miljøverndepartementet Verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet. Riksantikvaren hadde ansvar for å gjennomføre programmet. Målet var å medvirke til at kulturarven brukes som ressurser i utviklingen av lokalsamfunn og næringsliv. Prosjektene som deltok representerte et mangfold når det gjelder kulturarv, organisering og angrepsvinkler. Pilotprosjekt Pilegrimsleden var ett av elleve prosjekter i verdiskapingsprogrammet.

Målet for Pilotprosjekt Pilegrimsleden var å øke interessen for å vandre langs leden, både hos lokalbefolkning, tilreisende, fra Norge og utlandet. Kvaliteten på veitraseen og kulturminnene skulle bli bedre. Det skulle utvikles nye næringer og tilbud langs leden som flere overnattingssteder, organiserte turer og kartløsninger. Prosjektet skulle samordne og kvalitetssikre informasjonen som ligger på internett, og det var en målsetting å videreformidle kompetanse og erfaringer til andre deler av leden og andre prosjekter.

Deler av pilegrimsleden defineres i seg selv som et kulturminne, da den består av hulveier, middelalderfar, kongeveier, seterveier og kirkeveier. I tillegg til mange kulturminner langs leden, er det mange steder av stor kulturhistorisk verdi, som Olavskilder, kirketufter og kirkesteder fra middelalderen samt kulturminner fra nyere tid.

Bak prosjektet stod fire fylkeskommuner, Den norske kirke v/bispedømmerådet i Nidaros, ca. 50 kommuner langs leden, reiselivsnæringen, frivillige organisasjoner og NHO.

Pilotprosjekt Pilegrimsleden ble avsluttet ved utgangen av 2010. Jf sluttrapport fra Pilotprosjekt Pilegrimsleden og Riksantikvarens sluttrapport fra Verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet: www.verdiskaping.info

Riksantikvaren fikk da i oppdrag å etablere et midlertidig nasjonalt pilegrimssenter i 2011, for å videreføre de oppgaver som hadde vært ivaretatt av Pilotprosjekt Pilegrimsleden.

PILEGRIMSMOTIVET – ET NASJONALT UTVIKLINGSPROSJEKT

Kultur- og kirkedepartementet tok i januar 2008 initiativ til å få laget en utredning om en mulig nasjonal pilegrimssatsing med utgangspunkt i Nidarosdomen som pilegrimsmål. Prosjektet var et samarbeid med Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune. Per Kvistad Uddu ble engasjert for å skrive utredningen. Den forelå 31. desember 2008 under tittelen På livets vei. Pilegrimsmotivet – et nasjonalt utviklingsprosjekt.

Utredningen ga en forholdsvis omfattende beskrivelse av status og planer for fornyelse av pilegrimsmotivet i de ulike deler av landet. Det ble framsatt en rekke konkrete forslag til tiltak.

Utredningen ble sendt på høring i februar 2009, til blant annet berørte kommuner, fylkeskommuner, kirkelige instanser og ulike private og offentlige virksomheter. Av 115 som ble invitert til å uttale seg avga 91 uttalelse.

På bakgrunn av utredningen og høringen ble saken drøftet i Regjeringen i juni 2009, der det ble konkludert med at Kultur- og kirkedepartementet skulle arbeide videre med å utforme en samlet statlig strategi for utvikling av pilegrimstradisjonen i Norge, og at dette skulle skje i samråd med Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Det ble deretter nedsatt en tverrdepartemental arbeidsgruppe med representanter for de tre departementene, og i tillegg Riksantikvaren og Kirkerådet. Pilotprosjekt Pilegrimsleden og Innovasjon Norge ble invitert til å møte arbeidsgruppen. Gruppen har under arbeidet blitt utvidet til å omfatte følgende departementer: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kulturdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Miljøverndepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

For å understøtte fornyelse og utvikling av pilegrimstradisjonen i Norge ble det på statsbudsjettets kapittel 320 under Kulturdepartementet avsatt 5 mill. kroner til å opprette fem regionale pilegrimskontorer i 2010. Kontorene ble opprettet i Oslo, Gran, Hamar, Dovre og Sør-Fron. Disse kontorene har som oppgave å stimulere til vandring gjennom informasjon og veiledning, ved å arrangere lokale og regionale fellesvandring etc. De skal også bygge nettverk mellom de ulike aktørene, som kommunen, fylkeskommunen, kirken, lokalt kulturliv og næringsliv.

Vedlegg 3

STATUS

DET KIRKELIGE PILEGRIMSARBEIDET

I 1991 nedsatte Nidaros biskop arbeidsgruppen Pilegrimsvandring i en ny tid, som senere ble avløst av Nidaros bispedømmeråds pilegrimsutvalg. Dette pilegrimsutvalget var bredt sammensatt med representanter bl.a. fra Hamar bispedømme og definerte seg som Den norske kirkes nasjonale organ for pilegrimsarbeid. Utvalget er i dag ikke i funksjon. Det er i stedet fremmet forslag om at et pilegrimsutvalg skal oppnevnes av Kirkerådet. Kirkerådet har imidlertid ønsket å avvente avklaringen rundt den statlige pilegrimssatsingen før man tar stilling til hvordan det kirkelige pilegrimsarbeidet skal organiseres.

Nidaros pilegrimsgård ble stiftet i januar 2008, med det formål å ha ansvar for mottaket av pilegrimer i Nidaros og å drive ressurs-, kompetanse og retreatsenter forankret i Olavsarven som en økumenisk åndelig arv. Stiftelsen er dannet av Kirkerådet, Nidaros bispedømmeråd, Nidaros domkirke og Vår Frue menighetsråd, Kirkelig fellesråd i Trondheim, Nidaros domkirkes Restaureringsarbeider, Olavsfestdagene, Stiftelsen Areopagos, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune. Nidaros pilegrimsgård finansieres av stifterne og ved et offentlig tilskudd der staten dekker 60 % og Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune 20 % hver.

I Nidaros bispedømme er det også opprettet en stilling som pilegrimsprest, finansiert over statsbudsjettet. Stillingen var lagt til Nidaros domkirke, men er nå knyttet til Nidaros pilegrimsgård. Prestens hovedoppgave er å ta imot pilegrimer og utstede Olavsbrevet, som er et pilegrimsdiplom på linje med det som utstedes i Roma og i Santiago de Compostela. Videre arrangerer presten blant annet vandringer ved Olsok og pilegrimsgudstjenester, i tillegg til noen ordinære gudstjenester i Domkirken.

På statsbudsjettet er det videre opprettet en stilling som pilegrimsprest i Hamar bispedømme. Den var tidligere lokalisert på Dovre, men er nå ved Hamar bispedømmekontor.

I tillegg til de to heltidsstillingene som pilegrimsprest, har to av prestestillingene finansiert over statsbudsjettet pilegrimsarbeid som en viktig del av sin stilling. Det gjelder soknepreststillingen på Dovre (Hamar bispedømme) og soknepreststillingen i Røldal og Skare sokn (Bjergvin bispedømme). Sistnevnte arbeider 20 % som pilegrimsprest.

I mange lokale menigheter, og i store deler av landet, finnes virksomhet som knytter an til pilegrimstradisjonen. Menighetene har flere steder vært viktige aktører sammen med kommuner, reiselivs- og kulturminneinstanser i et arbeid med å merke og ta i bruk lokale historiske ferdselsveier. Flere steder er pilegrimsveien og pilegrimsvandringen blitt en viktig del av menighetens trosopplæringsprogram. Noen menigheter har også deltatt i samarbeid med andre om å arrangere langvandringer. Gjennom dette arbeidet har ikke bare Olavsvegene til Nidaros blitt tatt i bruk. Sjøreiser i leia langs vestlandskysten, vandringer på veiene mot Røldal kirke, og vandring mot Seljumannmesse på Selja i starten av juli er eksempler på at pilegrimsvandring vitaliseres i ulike former, og at dette kommer til uttrykk i et lokalt kirkelig engasjement.

Det kirkelige pilegrimsarbeidet har også vært knyttet til retreatbevegelsen. Det er i løpet av de siste tiårene etablert en rekke steder rundt i landet der mennesker kan komme og bo noen dager i stillhet og meditasjon. Dagens rytme er preget av tidebønner etter mønster av klostrene. Retreatene gir mennesker mulighet til å trekke seg tilbake fra hverdagens travelhet, og oppsøke verdier og livskvaliteter som mange kjenner er truet av en moderne livsform. Pilegrimsvandring og retreatopphold er kulturelt beslektet, slik tidligere tiders pilegrimer og munkes/nonner også var. Flere av retreatstedene har pilegrimsvandring som en del av sitt program, noen av dem ligger også langs en pilegrimsled.

Fram til i dag har det ikke eksistert noen felles pilegrimsstrategi mellom de ulike kirkesamfunnene, til tross for at mye av arbeidet i stor grad foregår parallelt. Pilegrimsmålene er de samme, ledene det vandres på er mye av de samme, og det trekkes i flere tilfeller veksler på de samme frivillige organisasjoner, som for eksempel Pilegrimsfelleskapet St. Jakob. Det har dessuten vært arrangert pilegrimsvandring, gjerne knyttet til retreatopphold på for eksempel Utstein kloster i Rogaland, i flere frikirkelige sammenhenger, og disse har igjen gjerne vært arrangert i samarbeid med retreat- og pilegrimsarbeidet innenfor Den norske kirke.

For å gi menneskene som vandrer på leden det nødvendige rommet av stillhet og hellighet på veien, er det nødvendig å sørge for at det finnes kirker langs leden som er åpne. I dag finnes det flere hundre veikirker, og mange av dem ligger langs ledene som går fra Oslo til Nidaros. Dette er kirker som ligger i nærheten av en trafikkert vei, har åpent minst tre uker om sommeren, minst fem dager i uken og minst fem timer pr. dag, har vertskap og enkel servering, tilbyr informasjonsmateriell og har tilgang på toalett.

DET ORGANISERTE FRIVILLIGE PILEGRIMSARBEIDET

Pilegrimsfelleskapet St. Jakob er en ideell forening som ble grunnlagt i 1996 for å samle mennesker med interesse for pilegrimsvandring og alle sider knyttet til dette. Foreningen ledes av et styre og daglig leder som bestyrer Pilegrimskontoret i Oslo.

Foreningens formål er å invitere til internasjonalt samkvem og samarbeid på et felleskirkelig så vel som historisk, kulturelt og økologisk grunnlag. Foreningen organiserer felles pilegrimsturer, gir informasjon til enkeltvandrere og avholder møter der ulike temaer som har tilknytning til pilegrimsvandring, tas opp. Foreningen arbeider for å fornye pilegrimstradisjonen, ved å revitalisere pilegrimsveiene i Norge og ved opplysningsarbeide om "pilegrimstanken". De ønsker også å tydeliggjøre de gamle internasjonale forbindelsene, og arbeider for å fremme holdninger preget av ærefrykt for naturen. Foreningen ønsker å dokumentere og fokusere på norske kulturminner knyttet til apostelen Jakob, Olav den Hellige og andre skikkelser tilknyttet pilegrimstradisjonen, og de informerer om pilegrimsveier, herunder pilegrimsveiene til Santiago de Compostela, Nidaros og andre valfartsmål.

Pilegrimsfelleskapet utgir medlemsbladet Pilegrimen, har utgitt en rekke bøker, og har sin egen hjemmeside (www.pilegrim.no).

Pilegrimsfelleskapet St. Jakob har hatt en underforening i Trondheim, Pilegrimsfelleskapet St. Olav. Den er nå etablert som en egen selvstendig forening.

KULTURARBEIDET LANGS PILEGRIMSLEDEN

Kulturaktiviteter har en viktig rolle å spille i utviklingen av pilegrimstradisjonen. Det finnes i dag et bredt spekter av kulturaktiviteter knyttet opp mot pilegrimsleden, muliggjort av mye lokalt engasjement. Kulturuttrykkene spenner vidt, fra formidling av kulturminner via utstillinger, store spel og festivaler, og ned til mindre lokale hendelser, som små konserter. Eksempler på godt etablerte kulturaktiviteter er Olavsfestdagene i Trondheim, Pilegrimsdagene på Dovre, Sunnivadager på Selje, Kinnaspelet, Spelet om Olav på Stiklestad og Tylldalsspelet. I noen kommuner har enkeltpersoner og enkelte skoler tatt initiativ til å knytte undervisningen opp mot pilegrimsleden innenfor rammen av Den kulturelle skolesekken.

MUSEENE

I kraft av sin kjerneaktivitet, det vil si innsamling, bevaring/ konservering, forskning, formidling og utstilling av materielle og immaterielle vitnesbyrd, peker museene seg ut som sentrale aktører for utviklingen av pilegrimstradisjonen i Norge. Det nasjonale museumsnettverket består av de museene som mottar driftstilskudd fra Kulturdepartementet over kap 328, post 70, i tillegg til Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Nettverket ble etablert som et resultat av den reformen som ble skissert i St. meld. nr. 22 (1999-2000) Kjelder til kunnskap og oppleveling, jf. Innst. S. nr. 46 (2000-2001). Grunnlaget for den nasjonale nettverksorganiseringen er institusjonell konsolidering på regionalt nivå. Dette innebærer at en rekke små og mellomstore museer har gått sammen i større enheter, noe som blant annet gir bredere og sterkere fagmiljøer. De viktigste strukturendringene er avklart, og det er nå 70 enheter i det nasjonale museumsnettverket. Det forutsettes normalt at regionen skal dekke minst 40 pst. av det samlede offentlige driftstilskuddet, og det legges opp til nær kontakt mellom staten, fylkeskommunene og de aktuelle kommunene i forvaltning av museene. Det nasjonale museumsnettverket er nærmere beskrevet i St. meld. nr. 49 (2008-2009) Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying.

Ikke alle museene som er involvert i pilegrimsarbeidet er en del av det nasjonale museumsnettverket. Disse museene vil ofte ha en regional tilknytning ved at de mottar tilskudd fra fylkeskommunen og/ eller kommunen.

Det finnes ingen samlet informasjon om kulturtilbudet langs pilegrimsledene. Noen av aktivitetene omtales på nettsiden pilegrim.info, mens andre kun blir annonsert lokalt.

LEDENE

Det finnes nå en rekke merkede pilegrimsleder i Norge. De som leder mot Nidaros, og som er godkjent som led etter de retningslinjer som Riksantikvaren har fastsatt, betegnes som Olavsled. Disse er Gudsbrandsdalsleden, Østerdalsleden, Romboleden, St. Olavsleden og Nordvegen.

- Gudbrandsdalsleden Oslo – Trondheim, med alternative ruter på begge sider av Mjøsa, er hovedveien blant Olavsledene. Den er kartfestet, ryddet og merket, og det er overnattings- og bespisningsmulighet langs hele leden. Ruten er beskrevet i bøker, på internettsider og med en overnattingsguide for leden. Overnattingsguiden Oslo-Nidaros (begge sider av Mjøsa, samlet strekning ca. 880 km) inneholder i alt 140 tilbud, med standard som varierer fra hotell til uisolerte hytter for sjølbetjening.

- Gudbrandsdalsleden har fått to tilførringsleder fra sør ved Østfoldleden som går fra Svinesund og nordover, og Vestfoldleden som starter i Tønsberg og går nordover til Oslo gjennom Vestfold,
- Østerdalsleden er en videreføring av en pilegrimsled som starter i Sverige, og som fra svenskegrensen i Trysil går gjennom 8 kommuner fram til Trondheim. Leden er kartfestet, godkjent og merket, men det er fortsatt behov for å bygge ut overnattingsmulighetene underveis, og alle overnattingssteder er heller ikke registrert i den elektroniske kartløsningen.
- Romboleden er betegnelsen på den godkjente Olavsleden fra Köping i Sverige til Trondheim. Den kommer inn på norsk side ved Skardøra, Stugudal i Tydal. Langs Romboleden (150 km), er det 20 registrerte overnattingstilbud.
- Også St. Olavsleden kommer fra Sverige, og går via Stiklestad til Trondheim.
- Nordvegen er den nordligste godkjente Olavsleden. Den ble åpnet i 2003, og strekker seg fra Gløshaugen i Grong til Stiklestad, hvor den leder inn på St. Olavsleden videre til Trondheim.
- I tillegg til Olavsledene er det merket flere kortere og lengre pilegrimsleder i ulike deler av landet.
- Valdresvegen, som ble åpnet i 2006, strekker seg fra Hedal stavkyrkje til St. Thomaskirken på Filefjell. Den er kartfestet, merket og godt beskrevet i vandringsguide og hefter.
- Pilegrimsleia fra Seljord i Telemark til Røldal stavkyrkje viderefører en gammel pilegrimstradisjon i Norge. Leden er merket og det arrangeres fellesvandring hvert år.
- Det finnes dessuten en rekke andre kortere og lengre pilegrimruter som er merket og tatt i bruk de senere år. Det gjelder for eksempel pilegrimsleden langs den gamle kongevegen på Jærkysten, vandringer i Suldal, Sunnivaleia som forbinder Kinn og Selja, vandringer ved Utstein kloster og pilegrimsturer med båt langs vestlandskysten til Trondheim.

Ved avslutningen av det felles pilegrimsprosjektet i 1998 oppsummerte DN og RA erfaringene, beskrev ansvarsfordeling og ga anbefalinger for videre forvaltning av pilegrimsledene (DN notat 1998-2).

I Håndbok for pilegrimsleden er det gitt retningslinjer blant annet for godkjenning av nye leder og for merking og vedlikehold av ledene. Håndboken ligger på www.ra.no Fra 1.mai 2005 ble ansvaret for å godkjenne nye leder delegert til fylkeskommunene. Forutsetningene for godkjenning av nye leder er at de kobler seg til allerede eksisterende hovedleder hvor Nidaros er målet for vandringen, og at det kan dokumenteres gjennom tradisjon/kilder at ny led har vært benyttet som pilegrimsled.

Pilegrimslogoen er utviklet av designer Johanna Figur Waddington og den kombinerer Olavskorset med valknuten. Logoen er mønsterbeskyttet og forvaltes av RA. Den er et kvalitetsstempel og en restriktiv bruk av logoen er praktisert. Merkingen av leden er diskret, det er valgt enkle trestolper (også trestikker, steinvarder, milesteiner) til å vise veg uten annen informasjon enn navnet på steder og kulturminnet. Informasjon om severdigheter får vandreren gjennom skriftlig informasjonsmateriale/kart.

VANDRINGENE – INFORMASJON OG ORGANISERING

Informasjon og veiledning for pilegrimsvandring formidles gjennom nettstedet pilegrim.info. Det ble til i et samarbeid mellom stiftelsen Norsk kulturarv og Pilegrimsutvalget i Nidaros fra 2003. Etter etableringen av Pilotprosjekt Pilegrimsleden i 2006 ble nettstedet solgt dit. I prosjektperioden har innholdet på siden utviklet seg betydelig på de fleste feltene, samtidig som dokumentasjonen av prosjektarbeidet har funnet sin naturlige plass. Det er nå etablert en nettbasert vandringsplanlegger som er under kontinuerlig videreutvikling.

Det er i samarbeid med flere kommuner utarbeidet enkle brosjyrer med kort info om Pilegrimsleden generelt, lokale kulturminner og overnattingssteder, samt forslag til turer. Brosjyrens ene side er et kart som viser deler av leden gjennom kommunen.

Det er dessuten utarbeidet en overnattingsguide for pilegrimsleden Oslo-Trondheim. I tillegg finnes en rekke guidebøker og annen relevant litteratur på markedet. Dette er utarbeidet av privatpersoner, pilegrimsforeningen St. Jacob og andre.

Det har gjennom mange år vært arrangert fellesvandringene på pilegrimsledene. Pilegrimsorganisasjonene, pilegrimsprestene, museer, lokale lag, menigheter og foreninger har stått som arrangør av slike felles vandringene. Pilotprosjekt pilegrimsleden og de regionale pilegrimssentrene har de senere år samarbeidet om å arrangere felles langvandringene. Reiselivsoperatører tilbyr også pakketurer med utgangspunkt i Pilegrimsleden.

Pilotprosjekt Pilegrimsleden har utarbeidet et eget pass for Pilegrimsleden til Nidaros. Det har vært formidlet via nettstedet, pilegrimspresten i Nidaros og direkte fordelt ut til enkelte punkter langs leden. Flere overnattingssteder og andre punkter langs leden har fått støtte til anskaffelse av egne pilegrimsstempel.

Gjennom de siste årene har pilegrimer som melder seg for pilegrimspresten i Nidaros og som har vandret de siste 100 km inn til Trondheim fått utstedt Olavsbrevet, signert av biskopen. Et enklere minnediplom har vært til salgs i besøkssenteret ved Nidarosdomen. Det er igangsatt et arbeid for å se på en revurdering/videreutvikling av det samlede tilbudet av diplomer og kriteriene for disse.

OVERNATTINGS- OG BESPISNINGSSTEDENE

Pilotprosjekt Pilegrimsleden har hatt øking av antall og variasjon i typer overnattingssteder som en sentral oppgave. Prosjektet har gitt tilskudd til ca. 30 småskala tjenestetilbud med overnatting. Det er ikke gitt tilskudd til særskilte serveringssteder. Flere av sjøhusholdtilbudene langs leden kan tilby mat etter bestilling. Flere steder tilbyr også hjelp til proviantering, etter nærmere avtale.

Den viktigste tilleggsilden til istandsetting av overnattingsprosjekter har til nå vært bidrag fra Verdiskapingsprogrammets andel via Kulturminnefondet. Det har så langt vært krevende for mange av de ulike tiltakene å gjøre seg nytte av andre tilskottskilder blant annet fra Innovasjon Norge.